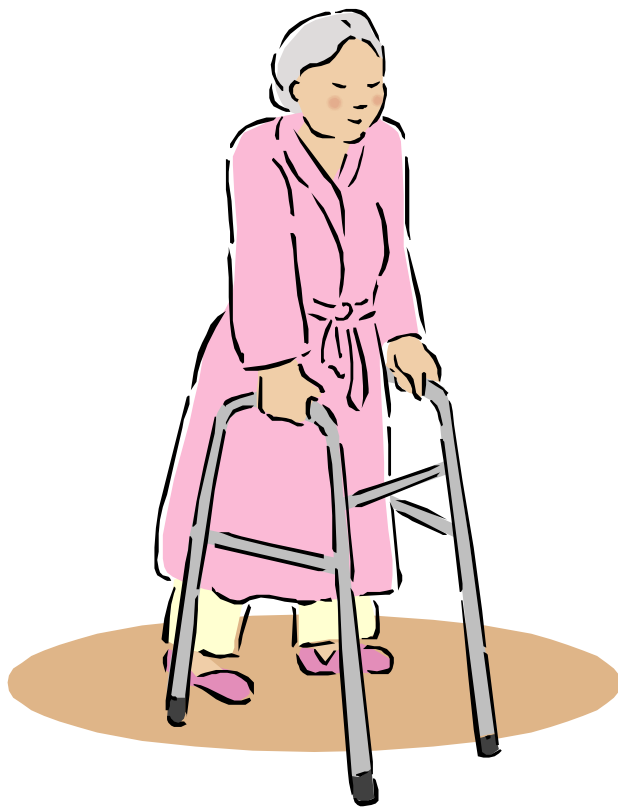


Sosiaalialan laitokset ja huoneistot

– hoivakodit, lastenkodit, nuorisokodit yms.

Espoon seudun ympäristöterveys
Ohje 6.2.2017 / 8.10.2018



HOITOLAITOKSET

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	3
1	JOHDANTO	3
2	ILMOITUS JA ILMOITUSVELVOLLISUUS	3
3	HOITOLAITOKSEN TILAT	4
3.1	Huoneiston sijoittaminen	4
3.2	Tilan tarve	4
3.3	Sisätilojen rakenteet ja turvallisuus	5
3.4	Wc-, pesu- ja siivoustilat	6
3.5	Henkilöstötilat	7
3.6	Ilmanvaihto	7
3.7	Talousvesi ja jätehuolto	7
3.8	Ulkoalueet	8
4	RUUAN KÄSITTELY- JA/TAI VALMISTUSTILAT	8
5	OMAVALVONTA	8
6	LAINSÄÄDÄNTÖÄ JA MUITA OHJEITA	10
7	YHTEYSTIEDOT	11

1 JOHDANTO

Nämä ohjeet on ensisijaisesti tarkoitettu erilaisiin sosiaalialan hoitolaitoksiin, joissa asukkaat ovat nuoria, vanhuksia, dementikkoja tai kehitysvammaisia, mutta soveltuvat monin osin myös muun tyyppiseen laitostoimintaan. Laitoksiin, joissa ensisijaisesti on pieniä lapsia, voidaan apuna käyttää myös Espoon seudun ympäristöterveyden Päivähoito- ja kerhotilojen suunnittelu- ohjetta. Kunkin kohteen vaatimuksista tulee kuitenkin aina neuvotella tarkemmin terveystarkastajan kanssa jo suunnitteluvaiheessa.

Tässä ohjeessa ei käsitellä elintarvikehuoneiston vaatimuksia. Keittiön yms. elintarvikehuoneiston vaatimukset ja ilmoituskäsittely on kerrottu Espoon seudun ympäristöterveyden Tarjoilupaikkojen vaatimusten pääperiaatteet - ohjeessa.

2 ILMOITUS JA ILMOITUSVELVOLLISUUS

Toimijan on tehtävä hoitolaitoksen käyttöönotosta terveydensuojelulain 13 §:n mukainen ilmoitus hoitolaitoksen käyttöönotosta 30 vrk ennen toiminnan aloittamista.

Ilmoitus on tehtävä myös toiminnan olennaisesta muuttumisesta, esimerkiksi asukkaiden määrän huomattava lisäys, tilojen peruskorjaus, aiemmin muussa käytössä olleen tilan ottaminen käyttöön.

Ilmoituslomake on saatavilla Espoon seudun ympäristöterveyden toimipisteissä sekä ympäristöterveyden internet -sivuilla www.espoo.fi/ymparistoterveys > Lomakkeita.

Terveydensuojelulain mukainen ilmoitus koskee mm. seuraavia ja näihin rinnastettavia toimintoja:

- kehitysvammalaitokset
- vanhainkodit
- lastenkodit
- koulukodit
- nuorisokodit
- ensi- ja turvakodit
- kehitysvammaisten työ- ja päivätoimintakeskukset
- päihdehuoltolaitokset
- aikuisten päivähoito (lähinnä vanhusten ja kehitysvammaisten päivähoitoa)
- laitokset, joissa ympärivuorokautinen hoiva ja huolenpito (tehostettu palveluasuminen)

Yleisesti ottaen ilmoitus tulee tehdä laitoksesta tai laitostyyppisestä toimintayksiköstä, joka ei ole itselliseen asumiseen rinnastettava. Asumispalveluyksiköt, joissa asunnot vastaavat normaaleja asuntoja (esim. yksiö tai kaksio, jossa on oma peseytymistila ja ruuanlaitttila) ja joissa asukas voi vapaasti valita haluamansa palvelut, eivät ole ilmoitusvelvollisia. (palvelu- ja tukiasuminen)

Terveydensuojelulain mukaisen ilmoituksen liitteeksi tulee toimittaa asema-, pohja- ja ilmanvaihtopiirustus sekä tarvittaessa selvitys talousveden laadusta. Espoon seudun ympäristöterveys tarkastaa ilmoituksen ja lähettää todistuksen ilmoituksen käsittelystä sekä tekee tarvittaessa terveydensuojelulain 45 §:ssä mainitun tarkastuksen. Ilmoitusten käsittelystä peritään maksu, joka määräytyy Espoon kaupungin hallituksen hyväksymän taksan perusteella.

Toimijan vaihtumisesta tai toiminnan lopettamisesta tulee ilmoittaa kirjallisesti Espoon seudun ympäristöterveyteen.

Suunnitteluvaiheessa tulee hyvissä ajoin olla yhteydessä terveystarkastajan lisäksi muihin viranomaisiin, kuten sosiaaliviranomaisiin, rakennusvalvontaan (tilan uusi käyttötarkoitus) sekä palo- ja työsuojeluviranomaisiin.

3 HOITOLAITOKSEN TILAT

3.1 Huoneiston sijoittaminen

Hoitolaitosta ei tule sijoittaa alueelle, jossa esiintyy voimakasta melua tai terveydelle haitallisia epäpuhtauksia. Sijoituksessa tulee huomioida myös maaperän laatu (mm. radon ja haitalliset maaperässä olevat yhdisteet) ja lähialueen toiminnot (liikenne, vesistöt yms.), jotka voivat vaikuttaa hoitolaitostoimintaan. Rakennuspaikan on syytä olla maaperältään riittävän kuiva rakenteiden kosteusvaurioiden välttämiseksi.

Hoitolaitoksen sijoittamisessa tulee huomioida, ettei toiminta (esim. huolto- ja asiointiliikenne) aiheuta kohtuutonta haittaa lähiympäristön asukkaille.

3.2 Tilan tarve

Tilan tarve riippuu hyvin pitkälle asukkaiden palvelu- ja hoitotarpeesta ja näin ollen tilan tarve tulee arvioida tapauskohtaisesti. Tilantarpeeseen vaikuttaa myös hoidon kesto - lyhytaikaisessa laitoshoidossa (esim. muutaman viikon kestävä hoitajakso) tilantarve voi mm. huonekoon suhteen olla suosituksia alhaisempi. Tilaa on varattava riittävästi mm. lepoa, oleskelua, ruokailua ja tavaroiden säilytystä varten. Seuraavassa on lista asioista, jotka on mm. syytä huomioida tilan tarvetta arvioitaessa:

- Apuvälineiden kuten rollaattoreiden ja pyörätuolien säilytys/parkkeeraus
- Tukikaiteiden vaatima tilantarve
- Avustavan henkilöstön vaatima tilantarve (esim. hygienia-tiloissa)
- Kausivaatteiden – ja tavaroiden säilytys (myös esim. puutarhakalusteet)
- Lastenrattaiden ja – vaunujen säilytys
- Toimintaan liittyvät erityistilat (esim. terapiahuoneet)
- Vaatehuolto
- Siivousvälineiden säilytys ja huolto

- Henkilökunnan käyttämän suojavaatetuksen säilytys ja huolto (mm. kumisaappaat ja suojaesiliinat pesutiloissa)
- Ruokahuolto
- Yhteiset oleskelutilat
- Ruokailutilat
- Asukkaiden omat huoneet
- Hygieniatilat (wc:t, suihkut, saunatilat)
- Henkilökunnan tilat
- Toimisto- ja neuvottelutilat
- Harrastetilat
- Vierailijoiden vaatesäilytys

Suosituksena voidaan pitää seuraavia pinta-aloja, jotka perustuvat mm. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukseen 101/2005 Yksityisten sosiaalipalvelujen valvonta ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen Suunnitteluoppaaseen. Suositukset on tarkoitettu lähinnä laitoksiin, joissa asukkaat tarvitsevat mm. apuvälineitä, mutta niitä voidaan pitää ohjeellisena myös muun tyyppisessä toiminnassa.

Ryhmäkodit/Uudet rakennukset

- Yhden hengen huone vähintään 12 - 15 m² (ilman WC- ja pesutiloja)
- Kahden hengen huone vähintään 16 - 20 m² (ilman WC- ja pesutiloja)
- Hygieniatila (wc ja kylpyhuone) huoneen yhteydessä vähintään 4 - 5 m². Tai 1 kpl/2 asukasta, suositus on kuitenkin, että jokaisella asukkaalla on oma hygieniatila.
- Erillinen makuuhuone vähintään 10 m² (jos erillinen makuuhuone ja olohuone)
- Kokonaisala kaikista tiloista n. 40 - 43 m²/asukas (esim. 6 hengen ryhmäkodin kokonaispinta-alan tulisi olla vähintään 240 m²)

Päiväkeskus

- 5 - 8 m²/hlö
- WC: t, kävijöiden määrään nähden riittävästi

Yleisesti ottaen voidaan todeta, esim. vanhat omakotitalot harvoin sopivat tilojensa puolesta hoitolaitoksiksi ilman että tiloissa tehtäisiin mittavia muutostöitä. Kuitenkin esimerkiksi pienet lastenkodit, joissa lapsilla ei ole ns. mitään erityistarpeita, voidaan tietyin edellytyksin sijoittaa kodinomaiseen huoneistoon, kuten esim. isoon omakotitaloon.

3.3 Sisätilojen rakenteet ja turvallisuus

Sisätiloissa ei saa olla vaarallisia rakenteita. Suunnittelussa on huomioitava mm. mahdollisten portaiden turvallisuus, pintojen liukkaus (mm. peseytymis- ja saunatilat), vaaraa aiheuttavat terävät kulmat, ovien aukeamissuunnat sekä

sarana- ja sormisuoja. Liesien ja sähkölaitteiden turvallisuus on myös huomioitava. Kynnyksiä tulee välttää. Valaistuksen tulee olla riittävä, myös luonnonvalon saanti tulee varmistaa.

Turvallisuusnäkökohdat on huomioitava erityisesti sellaisissa hoitolaitoksissa, joissa asukkaiden turvallisuuden kannalta ne ovat erityisen tärkeitä (esim. muistisairaille suunnatuissa hoitolaitoksissa).

Materiaalien valinnassa ja tilojen sijoittelussa tulee huomioida ääneneristysasiat ja ehkäistä liiallinen jälkikaiunta. Rakenteissa tulee suosia vähäpäästöisiä materiaaleja. Allergisoivat ja myrkylliset kasvit eivät kuulu hoitolaitoksiin.

Sisäilman lämpötilan tulee lämmityskaudella olla vähintään +20 °C. Lattian pintalämpötilan tulee olla vähintään +19 °C. Vastaavasti kesällä lämpötilan ei tulisi kohota yli +30 °C. Auringonsäteilyn lämmittävää vaikutusta voidaan parhaiten ehkäistä ikkunan ulkopuolisella suojauksella (esim. markiisit).

Tilat tulee suunnitella siten, että ne ovat helposti puhtaana pidettäviä. Korkealla sijaitsevia, hankalasti puhdistettavia tasoja tulee välttää.

Hätäpoistumisteiden tarpeesta tulee olla yhteydessä pelastusviranomaiseen.

3.4 WC-, pesu- ja siivoustilat

Jokaisen huoneen yhteydessä on syytä olla oma wc-tila. Käsienvesupisteet tulee varustaa pesuaineannostelijalla ja käsipyyhetelineellä, myös asukkaiden henkilökohtaisissa pesutiloissa. Siivouksen helpottamiseksi kaikissa wc-tiloissa on suositeltavaa olla lattiakaivo.

Peseytymis- ja saunatiloissa tulee olla riittävästi tilaa mahdollisille apuvälineille ja muille tarvikkeille, kuten suihkussa käytettäville istuimille ja pesupöydille. Myös henkilökunnan peseytymistiloissa tarvitsemalle suojavaatetukselle (mm. kumisaappaat, muoviesiliinat) on hyvä olla erillinen säilytys-, puhdistus- ja kuivaustila pesutilojen yhteydessä. Yhteisten peseytymis- ja saunatilojen yhteyteen on hyvä lisäksi varata erillinen tila siivousvälineille ja -aineille, joita käytetään vain näiden tilojen siivoukseen.

Säilytystilaa tulee varata riittävästi mm. puhtaille vaipoille sekä kannellinen roska-astia käytetyille vaipoille. Säilytystilaa voidaan tarvita myös erilaisille pesuaineille sekä hoitotuotteille ja -tarvikkeille, kuten esim. erilaisille voiteille ja siteille.

Siivousvälineille ja -aineille on oltava lukittava siivousvälinetila. Tilan on syytä olla jokaisessa kerroksessa erikseen. Tila tulee varustaa vesipisteellä, kaatoaltaalla, lattiakaivolla, kuivauspatterilla, koneellisella poistoilmanvaihdolla ja riittäväällä määrällä telineitä ja hyllytilaa siivouksessa käytettäville välineille ja aineille. Siivousvaunulle, imurille ja lattianhoitokoneelle tulee varata säilytystilaa.

Vaatehuoltoa varten on oltava asianmukaisesti varustettu vaatehuoltotila, jossa on koneelliset pyykinpesu- ja kuivatuslaitteet. Vaihtoehtoisesti vaatehuolto tulee järjestää esim. pesulassa. Lisäksi tulee olla riittävät säilytystilat sekä li-

kaisille että puhtaille tekstiileille kuten petivaatteille ja pyyhkeille. Tarvittaessa tulee järjestää asukkaille mahdollisuus pyykin omatoimiseen käsinpesuun.

Apuvälineiden kuten pyörätuolien puhdistamista varten tulee olla lattiakaivolla varustettu pesutila, mieluiten sisäänkäynnin yhteydessä.

3.5 Henkilöstötilat

Hoitolaitokseen tulee varata työsuojeluviranomaisten ohjeiden mukaisesti henkilöstötilat, mm. wc-, peseytymis-, pukeutumis- ja taukotila sekä pukukaapit. Mitoituksessa on hyvä huomioida se, että henkilökuntaa tarvitaan useissa hoitolaitoksissa paljon suhteessa asukkaiden määrään. Vaikka koko henkilökunta ei olekaan yhtäaikaisesti töissä, tulee henkilökunnan (sekä vakituisten että sijaisten) määrä huomioida mm. pukukaappien vaatimaa tilaa ja määrää arvioitaessa. Henkilökunnalle tulisi olla wc-tila jokaisessa osastossa/ryhmässä.

Keittiöhenkilökunnalle on oltava omien ja työvaatteiden säilytystä varten erilliset säilytystilat (esim. kaksiosainen pukukaappi). Valmistuskeittiön keittiöhenkilökunnalle on lisäksi oltava oma wc, joka ei avaudu suoraan elintarvikkeiden käsittelytiloihin.

Henkilökunnan tiloja suunniteltaessa tulee huomioida, että henkilökunnan eväitä ei saa säilyttää valmistuskeittiön tiloissa. Tätä varten henkilökunnan tiloihin tulee sijoittaa jääkaappi.

3.6 Ilmanvaihto

Hoitolaitoksissa tulee olla riittävä koneellinen tulo- ja poistoilmanvaihto. Ilmanvaihdon on täytettävä STM:n asetuksen 545/2015 sekä Suomen rakentamismääräyskokoelman vaatimukset. Vaatimukset voivat vaihdella tilakohtaisesti. Asuinhuoneissa ulkoilmavirran minimivaatimuksena voidaan pitää 6 l/s henkilöä kohden. Ilmanvaihdon tulee olla aina päällä. Ilmanvaihtoa suunniteltaessa tulee varmistaa, että asuinhuoneiden ilma vaihtuu riittävästi myös ovien ollessa kiinni.

Ilmanvaihto ei saa aiheuttaa vetoisuutta tai häiritsevää melua. Tuloilman epäpuhtaudet tulee poistaa mahdollisimman hyvin.

Oleskelutiloissa tulisi olla ainakin yksi avattava tuuletusikkuna.

3.7 Talousvesi ja jätehuolto

Hoitolaitos on liitettävä yleiseen vesijohto- ja viemäriverkostoon. Jos yleistä vesijohto- ja viemäriverkostoa ei alueella ole, tulee vesihuoltoon liittyvistä asioista ottaa yhteyttä terveystarkastajaan. Talousveden laatu tulee tutkituttua ja jätevesijärjestelmän soveltuvuus selvittää suunnittelun alussa.

Huoneistossa on oltava riittävästi jätteiden keräämiseen tarkoitettuja astioita. Jäteastiat tulee tyhjentää päivittäin ja pestä säännöllisesti.

Kiinteistön jätteenkeräyspisteen ja jäteastioiden puhtaudesta tulee huolehtia. Jätehuoltotiloja suunniteltaessa tulee huomioida pääkaupunkiseudun yleiset jätehuoltomääräykset (lisätietoa www.hsy.fi).

3.8 Ulkoalueet

Ulkoalueet tulee suunnitella niin, että liikkuminen apuvälinein kuten esim. pyörätuolilla tai rollaattorilla on turvallista. Ulkoalueilla tulee olla myös riittävä valaistus.

Piha-alueen pintamateriaalin tulee olla mahdollisimman vähän pölyävää ainesta.

Muistisairaille ja muille vastaaville erityisryhmille tarkoitetun hoitolaitoksen piha-alue tulee olla aidattu eikä pihoilla saa olla myrkyllisiä tai piikkisiä kasveja.

4 RUUAN KÄSITTELY- JA/TAI VALMISTUSTILAT

Hoitolaitoksia on erityyppisiä ja -kokoisia ja tästä syystä myös ruuan valmistus-, käsittely- ja jakelupisteitä voi olla useita. Lähtökohtaisesti jokaisessa hoitolaitoksessa tulee olla erillinen keittiö ruuanvalmistusta varten, jonka mitoitus ja varustus riippuu toiminnan laajuudesta ja asiakasmäärästä. Lisäksi voi olla pienempiä ja varustukseltaan hieman vaatimattomampia ruuan jakelupisteitä (esim. ns. osastokeittiöitä) sekä asukkaiden omatoimisuutta tukevia kodinomaisia keittiötiloja/nurkkauksia, jotka soveltuvat vähäiseen asukkaiden toteuttamaan ruuanlaittoon tai leipomiseen. Keittiö ei saa toimia läpikulkutilana.

Silloin kun valmistetaan ruokaa kaikille asukkaille ja henkilökunnalle tulee keittiön olla ns. suurtalouskeittiö ja se tulee erottaa muista tiloista. Tämä vaatimus korostuu erityisesti silloin, kun valmistettavien ruokien annosmäärät ovat suuret. Monissa hoitolaitoksissa pidetään tärkeänä, että henkilökunnan puuhailu keittiössä välittyy asukkaille ainakin näkö- ja hajukokemuksena. Avokeittiöratkaisut palvelevat tätä tarkoitusta, mutta näissäkin tapauksissa on hyvä pyrkiä toteuttamaan keittiö niin, että se on tarvittaessa suljettavissa. Myös isommat jakelukeittiöt on syytä olla erillisiä ja varustukseltaan valmistuskeittiön kaltaisia. Ruokailutilaan suositellaan asennettavan käsienpesuallas nestesaippua-annostelijoineen ja paperipyhetyelineineen ruokailijoita varten.

Keittiön suunnittelussa voi käyttää apuna Espoon seudun ympäristöterveyden Tarjoilupaikkojen vaatimusten pääperiaatteet -ohjetta, joka on saatavilla internetissä www.espoo.fi/ymparistoterveys sekä Espoon seudun ympäristöterveyden toimipisteistä (yhteystiedot jäljempänä).

Elintarvikehuoneistosta tulee tehdä elintarvikelain 13 § mukainen ilmoitus viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista. Elintarvikelain mukaisesti ilmoituksesta on erillinen käsittely.

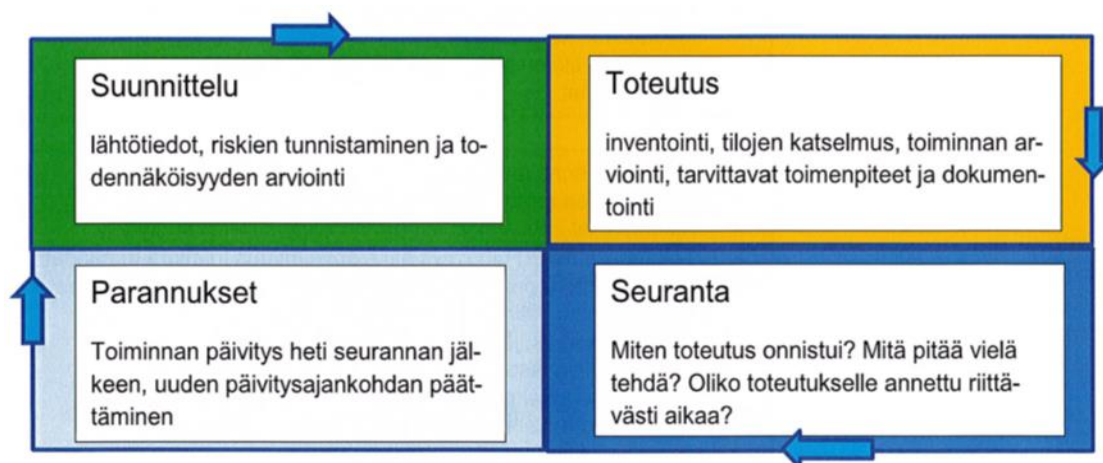
5 OMAVALVONTA

Toiminnanharjoittajalla on velvollisuus tunnistaa toimintansa terveysriskit ja järjestää toimintansa siten, että terveyshaitat estetään mahdollisuuksien mukaan. Toiminnanharjoittajan tulee voida esittää, miten toimintaan vaikuttavat riskit on tunnistettu, miten niiden vakavuus on arvioitu ja mitä riskien hallintakeinoja toiminnanharjoittaja ja työn-

tekijät ovat ottaneet käyttöön. Tätä tarkoitusta varten toiminnanharjoittajan on hyvä laatia omavalvontasuunnitelma.

Toimivalla omavalvonnalla voidaan ehkäistä terveyshaittoja havaitsemalla puutteita sisäympäristössä tai toimintatavoissa ja korjaamalla oma-aloitteisesti havaitut puutteet.

Toimiva omavalvonta sisältää neljä osa-aluetta, jotka ovat keskenään jatkuvassa ja itseään korjaavassa prosessissa (kuva1: lähde Valviran ohje 12/2018)



Kuva 1 Omavalvontamalli

Toiminnanharjoittajan on hyvä laatia kirjallinen omavalvontasuunnitelma, jotta se on kaikkien luettavissa, käytettävissä ja hyödynnettävissä toiminnan ylläpitämisessä sekä kehittämisessä. Omavalvontasuunnitelmassa kuvataan toimintaa, toiminnan riskitekijöitä sekä riskitekijöiden ennaltaehkäisyä. Omavalvontasuunnitelma voi sisältää esimerkiksi seuraavia asioita:

- 1) Toiminnan kuvaus ja tilat
 - Tiloissa tarjottava toiminta/palvelu
 - Toiminta-ajat
 - Henkilömäärät
 - WC- ja vesipisteiden määrät
 - Siivous- ja pyykkihuolto
 - Pintojen desinfiointi
- 2) Tilojen terveydelliset olosuhteet
 - Fysikaaliset, kemialliset, biologiset
- 3) Toiminnan riskitekijät
 - Sijainti ja ympäristö
 - Toiminnot joihin sisältyy terveysriski
 - Herkät väestö- ja riskiryhmät
 - Toiminnassa ja tiloissa tapahtuvat muutokset
 - Huoneiston korjaustarpeet
 - Pintojen ja tilojen helposti puhtaana pidettävyys
 - Haittaeläimet
- 4) Riskitekijöiden ennaltaehkäisy
 - Ajantasainen selvitys rakennuksen kunnosta
 - Ajantasaiset käyttäjäkyselyt (ml. mahdolliset sisäilmakyselyt)

- Toiminta ja tilojen riittävyys sekä soveltuvuus toimintaan nähden
- Henkilökunnan perehdytys ja ajantasaiset työ- ja toimintaohjeet
- Sidosryhmien välinen yhteistyö ja viestintä
- Tilojen siisteys, järjestys ja hygienenisyys
 - Siivoussuunnitelma ja toteutumisen seuranta
- Huoltosuunnitelmat kiinteistöön ja teknisiin laitteisiin liittyen
 - Ilmanvaihtolaiteiden nuohous ja puhdistus
 - Tilojen korjaukset / toimivuus
 - Toiminnassa käytettävien laitteiden toimivuuden seuranta
- Sisäilmaongelmissa toimiminen ja milloin on syytä epäillä sisäilmaongelmaa
- Epidemioihin ja muihin häiriötilanteisiin varautuminen
- Haittaeläimien torjunta

Dokumentaatio kuuluu omavalvontaan. Omavalvontaan sisältyy terveydellisiin olosuhteisiin liittyvien ilmoitusten ja toimenpiteiden kirjaaminen ja dokumenttien säilyttäminen. Kirjaaminen on myös omavalvonnan kehittämisen edellytys.

6 LAINSÄÄDÄNTÖÄ JA MUITA OHJEITA

Terveysuojelulaki (763/1994)

Terveysuojeluasetus (1280/1994)

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksesta (545/2015)

Elintarvikelaki (23/2006, muutos 352/2011)

Maa- ja metsätalousministeriön asetus ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen elintarvikehygieniasta (1367/2011)

Terveysuojelulain 13 §:n mukaisen ilmoitusmenettelyn soveltamisohje: sosiaalialan laitokset ja huoneistot / STTV, Oppaita 3:2007

Valvira: Terveysuojelun valvontaohjeisto, 23.9.2010

Valtiontalouden tarkastuskertomus 101/2005, Yksityisten sosiaalipalvelujen valvonta

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus: Suunnitteluopas, Keskeisiä tavoitteita valtion tukemien asuntojen suunnittelulle, 10.6.2015

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2007:13, Mielenterveyskuntoutujien asumispalveluja koskeva kehittämissuositus

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2013:11, Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi

Terveys- ja hyvinvoinninlaitos: Kehitysvammaisten asuminen (Raportti 10/2011)

Terveys- ja hyvinvoinninlaitos: Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuositukset 11/2013

7 YHTEYSTIEDOT

Espoon seudun ympäristöterveys

PL 210

02070 ESPOON KAUPUNKI

käyntiosoite: Pihatörmä 1 C (Espoo) ja Ervastintie 2 (Kirkkonummi)

asiakaspalvelu (09) 816 23900 (ma–pe klo 8.30–12.00)

terveydensuojelu@espoo.fi

www.espoo.fi/ymparistoterveys